

szempontjaiban a filozófiai fogantatás jegyeit is elárulja, az irodalmi alkotás értékei-
elvéit kutatja az irodalomelmélet különféle kategóriáiban.

Az irodalmi érték fogalmának vizsgálata közben szakít a hagyományos, konvencionális meghatározásokkal és csakis az esztétikum és művészi etikum szempontjait veszi irányadóul: „... az az irodalmi érték, ami az illető kor világszemléletét teljesíti ki irodalmi eszközökkel és ... , ami a kor küzdelmei fölé tudja emelni az embert.” (23. 1) „... az érték a mű létrejöttének feltétele.” (26. 1.)

Az irodalmi dinamizmus elemzése során arra a megállapításra jut Hankiss, hogy az elsősorban a tragédiában és általában a romantikus alkotásokban az erős, hősiesség magatartásnak, bátor lázongásnak, a szellemi feszültségnek, s az alkotó érzületnek ös-teljessége.

Az irodalomtudomány megoldandó alapkérdéseit veti fel *Az irodalmi műfajok. Az írásmű szerkezete, Stílusváltozás az irodalomban, A „csodás elem” c. fejezetekben.* Megoldási törekvéseit az irodalompszichológia modern belátásai irányítják. — Az író mint a „furor vaticus” megismeréséhez a szerző csak távoli vonásokban vázolja elénk, de az igazi írói misszió megtestesülését két lírai melegségű gondolat-sorban (*Író, irodalmi élet, irodalom majd Irodalom és nemzeti jelleg.*) érzékelteti, „Az Irodalmat hasonlítsuk a valláshoz, az Írókat a papokhoz, az Irodalmi életet az egyházak mindennapi életéhez.” (75. 1.)

A tanulmányorozatnak méltó befejezését alkotja az irodalmi művek elemzése során olyan nagy szerepet játszó *eszmé* szónak kifejezés-tartalmi vizsgálata. Hankiss problémalátása az esztétikai irodalomszemlélés újszerű követelményeire vet fényt. Érdemes vállalkozás lenne az irodalom pszichológiájának ilyen értelmű teljes és rendszeres megrajzolása.

Vísy József.

Deák Gyula: Polgári-iskolai író-tanárok élete és munkái. Budapest, 1942. 520 lap. Az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület kiadása.

Aligha van még egy iskolafajtánk, melynek történetírása annyi és oly alapos összefoglaló munkával dicsekedhetnék, mint a polgáriiskola, Az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület Győri Vilmos és Sághegyi Lajos alapvető polgáriiskola-történeti munkái után a közelmúltban adta ki Deák Gyula „Feljegyzések a polgáriiskola és a tanáregyesületek múltjából” c. könyvét, mely az előbbi két mű eredményeit sokban kiegészítette és helyesbítette. E munkának mintegy betetőzőseképpen elkészült most Deák új könyve.

Ebben a több mint félezer oldalas, hatalmas munkában a szerző a polgáriiskolai írótanárok életrajzi adatait és munkáit gyűjtötte össze közel egy évtizedes lankadatlan munkájával. Az önállóan megjelent műveken kívül felöleli Deák könyve az Évkönyvekben, folyóiratokban és napilapokban elszórtan megjelent cikkeket és tanulmányokat is. Feldolgozta az általa alapított polgáriiskolai tanáregyesületi könyvtár gazdag anyagát és a tanároktól beérkezett mintegy 2600 önéletrajzi törzslapot.

A jól kezelhető könyv 2702 írótanárról emlékezik meg. Az egyes cikkek áttekinthetők, adatai megbízhatóak. Sok komoly értékű könyvet és értekezést bányász elő a feledés porleple alól. Igen sok írótanár munkásságáról első ízben ad összefoglaló képet.

Az egyes tudományágakkal foglalkozók részére a hozzáférhetetlen és feledésbe ment anyag feltárásával nem egyszer kellemes meglepetéssel szolgál. Az egyetemes magyar könyvtárost részére pedig kiválóan hasznosítható előmunkát látot

nyújt. E mellett a közművelődés minden ágában végzett, jelentős munka feltárása a polgáriiskolai tanárságban a kari öntudatot és önbecsülést megszilárdítja és tovább munkára ösztönöz, — az egyetemes magyarság részére pedig számadást nyújt a becsületesen végzett iskolai és kötelességen felül vállalt iskolán kívüli munkáról. Elismerés illeti meg a tanáregyesületet, hogy Deák Gyula munkáját a belső értékhez és jelentőséghez méltó alakban kiadta. Önmagának is ércnél maradandóbb emléket emelt vele.

Implom József.

Illyés Gyula: Kora tavasz. Révai, Budapest. 1942. 2 kötet (221—214. old).

Illyés Gyula könyve két szempontból érdekli különösebben a nevelőket, főleg pedig az ifjúsági lélektan iránt fogékony tanárembert. Egyrészt rendkívüli idők — háború és forradalmak — tükröződését látjuk az ifjúvá érő serdülő lelkében, másrészt több figyelemreméltó mozzanatot ragadhatunk meg abból a kettősségből, amely a pusztáról városi iskolába kerülő diák életét jellemzi. Szépirodalmi síkon itt tulajdonképpen az ifjúságtanulmányozás két eddig alig érintett fejezetéhez kapunk adalékokat s szinte ösztönzésként hatnak Illyés Gyula vallomásszerű mondatai. Valóban jobban fel kellene tárnunk és rendszeresebben meg kellene vizsgálnunk: mi a rendkívüli idők hatása a bontakozó lélekre és milyen is a pusztai fiúnak iskolán kívüli, pontosabban szünidei élete. Város és falu légköre érintkeznek itt egymással s a bontakozó lélek egyformán érzi mindkettőnek alakító, ill. megkötő hatását. Ma, amikor törekszünk arra, hogy minél több tanyai gyermek részesüljön a művelődés jóteteményeiben, amikor itt is, ott is a népi gyökérű tehetségek kiművelésére szervezkednek egyesek vagy közösségek, elsősorú feladat annak mélyenjáró felfedése, mit is jelent a pusztai életkörülből a városi művelődés erővonalai közé keveredni, mi megy végbe a kis pusztai magyarokban, akiket a városi magasabb iskola tanulói közé fogad, hogy majdan az értelmiség soraiban tölthessenek be fontos hivatást. Illyés Gyula könyvét azok közé a művek közé kell sorolnunk, amelyek hozzásegítenek e feladat tökéletesebb megoldásához. Szépirodalmi alkotás, így nem a felvetett kérdéseket oldja meg, csak itt-ott világít rá egy-két lényeges mozzanatra. Ezeket azután a lélektani kutatásnak mélyenjárón és rendszerezőn kellene kiegészítenie és egységre fognia. Illyés mint vérbeli költő az említett jelenségek hangulatkörébe vezetett el minket, rajtunk áll, hogy észrevegyük a sok élénkmeredő kérdést, amelyre válaszolnunk kell, ha komolyan számolunk a rendkívüli idők alakító hatásával és a városi iskolába kerülő pusztai fiú benső viaskodásával. A könyv egyik legszebb fejezete, a szántóföldeken befagyott belvizek jégtükrén repülő ifjú, a bontakozó „kora tavasz” jellemző szimbóluma és köteteknél beszédesebben világítja meg az ifjúvá érő serdülő diadalmas száguldását vagy inkább száguldani akarását az élet, az eszmények síkjain.

Krammer Jenő.

Aldobolyi Nagy Miklós: A Zsitvaszög tájnépesedése. Budapest, 1942. 101. oldal.

Mikor a pedagógus hivatását teljesíti, tulajdonkép a nemzet egy töredékét vizsgálja, tanítja, neveli. E mögött a töredék mögött áll az egész. A gyermek, vagy ifjú társadalmához a szülőkön keresztül az élet egész szövevénye tartozik. Ezért igen becses, ha a tanár a nemzeti test egy töredékét is megismeri, ha egy-egy táj egész életét a legapróbb, de egyáltalán nem jelentéktelen, részéig boncol-